

JÄMSÄN KAUPUNKI, SIVISTYSTOIMEN PSYKOSOSIAALISEN TUEN KRIISISUUNNITELMA 1.8.2021 -

Sivistyslautakunta hyväksynyt 28.10.2021
Päivitetty sivistyslautakunnassa 15.6.2023

Sisällys

1 MIKÄ ON KRIISUUNNITELMA	3
2 KRIISIN MÄÄRITELMÄ	3
3 TOIMINTA ÄKILLISISSÄ KRIISEISSÄ	3
3.1 Johtaminen kriisitilanteissa.....	4
3.2 Toimipistekohtainen kriisiryhmä	4
3.3 Tärkeät yhteystiedot	4
3.4. Toimintamallit.....	6
3.4.1 Kuolemantapaukset	6
3.4.2 Itsemurha tai sen uhka	7
3.4.3 Onnettomuus- tai väkivaltatilanne	8
3.4.4 Seksuaalisen hyväksikäytön epäily.....	9
3.5. Mistä toimijoita – milloin ei pidä itse toimia?	9
3.6. Viestintä ja tiedottaminen	10
3 KRIISIVALMIUDEN VAHVISTAMINEN JA YLLÄPITÄMINEN.....	10
4 KRIISUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN	11
5 LÄHTEITÄ.....	11

1 MIKÄ ON KRIISUUNNITELMA

Kriisusuunnitelmassa käsitellään varautumista koko yhteisöä tai sen yksittäisiä jäseniä koskettaviin **äkillisiin kriiseihin ja traumaattisiin tilanteisiin**. Äkillisellä kriisillä tarkoitetaan yllättävää ja epätavallisen voimakasta tapahtumaa, joka aiheuttaa yhteisön jäsenelle huomattavaa kärsimystä. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi opiskelijan tai henkilöstöön kuuluvan äkillinen kuolema, yllättävä vakava väkivalta- tai kiusaamistilanne, vakava sairastuminen, kuolema tai onnettomuus, itsemurha tai äkillinen vammautuminen. Myös erilaiset uhka- ja vaaratilanteet ovat yleensä luonteeltaan äkillisiä kriisejä, kuten tulipalo tai ulkopuolisen henkilön väkivaltainen käyttäytyminen esimerkiksi oppilaitoksessa.

Tässä suunnitelmassa kuvataan toimenpiteitä sekä työ- ja vastuunjakoa kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi ja hoitamiseksi.

2 KRIISIN MÄÄRITELMÄ

Kriisusuunnitelmassa kriisillä tarkoitetaan äkillisiä kriisejä. Äkillinen kriisi on yllättävä, epätavallisen voimakas tapahtuma, joka tuottaa huomattavaa kärsimystä lähes kenelle tahansa. Äkillinen kriisi eroaa kehitys- ja elämänkriiseistä vaistomaisesti ja nopeasti aktivoituvien suojausmekanismien kautta. Koska reaktiot ovat nopeita, kriisityönkin tulee käynnistyä nopeasti. Tarjottavan tuen oikea-aikaisuus on tärkeää, eri vaiheisiin soveltuvat erilaiset kriisityön menetelmät.

Äkillisen kriisin vaiheet:

1. sokkivaihe
 - sokki on suojareaktio, jossa ihmisen tiedonkäsittely muuttuu ja tunteet puuttuvat
 - tärkeää aktiivisesti tarjottu käytännön tuki ja arjen organisointi
2. reaktiovaihe
 - reaktiovaiheessa tunteet aktivoituvat ja olotila voi vaihdella voimakkaasti, myös vanhat kokemukset voivat aktivoitua, kriisin vaikutukset näkyvät tässä vaiheessa eniten ulospäin
 - tärkeää tilanteen faktojen läpikäynti
3. työstämis- ja käsittelyvaihe
 - sisäinen tunteiden ja tapahtuneen käsittely
 - tarvittavat yksilölliset ja yhteisölliset jatkotukimuodot

3 TOIMINTA ÄKILLISISSÄ KRIISEISSÄ

Äkillisen kriisin sattuessa huolehditaan välittömän psyykkisen ensiavun tukitoimista. Kriisitilanteissa julkiset toiminnot ja palvelut edustavat pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Kun kriisi kohtaa, kunnioittava suhtautuminen tilanteeseen on lähtökohtana. Asianosaisten kanssa sovitaan, miten tapahtunutta mahdollisesti käsitellään ja/tai siitä tiedotetaan.

3.1 Johtaminen kriisitilanteissa

Äkillisten kriisitilanteiden hoitamisesta vastaa lähiesihenkilöt eri yksiköissä (oppilaitosten rehtorit, varhaiskasvatuksen aluepäälliköt, kirjastopalvelupäällikkö, vapaa-aikapalvelupäällikkö). Lähiesihenkilö johtaa toimintaa ja hänellä on päävastuu kriisityöstä.

Kriisitilanteissa koulujen/ esiopetuksen opiskeluhoitoryhmät toimivat kriisiryhmänä. Kriisiryhmän toiminnan johtamisesta vastaa yksikön opiskeluhollosta vastaava esihenkilö. Tarvittaessa koulujen ja esiopetuksen kriisiryhmät tukevat sivistystoimea kohdanneessa kriisissä yli yksikkörajojen.

Laajan, vakavan kriisin sattuessa tilanne kartoitetaan toimialuejohtajan, tulosaluejohtajien, esimiesten ja turvallisuuspäällikön yhteistyössä. Toimialajohtaja johtaa itse tai nimeää henkilön, joka ryhtyy johtamaan toimintaa. Ensimmäisenä tehtävänä on ottaa yhteyttä tarvittaviin sisäisiin ja ulkoisiin yhteistyötahoihin, huolehtia välittömästä henkisen tuen tarpeesta sekä mahdollisista jatkotoimista. Toimialajohtaja vastaa riittävästä tiedottamisesta.

Vakavassa kriisitilanteessa poliisi- ja pelastusviranomaisilla on tilanteen ylin johto. Kaupungin toimenpiteitä johtaa poliisi- ja pelastusviranomaisten ohjeiden mukaan tarvittaessa kaupungin valmiusjohtoryhmä (esim. pandemia) tai kaupungin poikkeusolojen johtoryhmä. Toimialalla toimintaa johtaa tarvittaessa toimialan valmiusjohtoryhmä.

3.2 Toimipistekohtainen kriisiryhmä

Toimipistekohtaiset tiedot sisältävät tiedon kriisiryhmän kokoonpanosta ja toimijoiden yhteystiedot, kriisiryhmän toimintatavat, tiedottamisen, sekä muut erikseen sovittavat asiat. Toimipistekohtaiset tiedot vaativat jatkuvaa päivittämistä. Toimipistekohtaiset tiedot löytyvät jokaisen yksikön omasta turvallisuuskansiosta.

Perustehtävänä on palvelun järjestäminen ja arjen rutiineihin kiinnittäminen huomioiden tapahtunut kriisi. Kriisitilanteissa sivistystoimialan palvelut edustavat pysyvyyttä ja jatkuvuutta.

3.3 Tärkeät yhteystiedot

Yleinen hätänumero	112
Päivystysapu	116117 Päivystysapu palvelee puhelimitse kiireellisissä terveysongelmissa ja tekee hoidontarpeen arvion päivystystä varten.
Päivystys	040 7122555 (24 h/vrk)
Sosiaalitoimi	Kelhänkatu 3, 42100 Jämsä Neuvonta avoinna arkisin klo 9–12

050 441 6226
Puhelinpalvelu arkisin klo 9–12

Sosiaali- ja kriisipäivystys

014 266 0149
Kiireellinen sosiaalityön arvio tai välittömät toimenpiteet

Kriisikeskus Mobile

044 788 8470 (24 h/vrk)

Perheneuvola

Perhepalvelukeskus, Sairaalan­tie 11, 42100 Jämsä
Päivystys ja ajanvaraus ke klo 9–11
050 436 0129

Mielenterveys- ja päihde­palvelut

Soita ENSILINJA 020 630 6025

Mielenterveys- ja päihde­palveluihin voi hakeutua ottamalla yhteyttä ENSILINJA-palveluun, jossa sairaanhoitaja tekee hoidontarpeen arvion.

Lastenpsykiatria

Lastenpsykiatrin palvelut yhteistyössä perheneuvolan kanssa. Vastaanotolle lääkärin läheteellä.

Nuorisopsykiatrian poliklinikka

Mielenterveyspalvelua 13–17-vuotiaille nuorille perheineen läheteellä. Lähetteen voi saada esim. kouluterveydenhoitajalta, sosiaalityöntekijältä tai lääkäriltä.

Työryhmässä toimii myös psykiatrinen sairaanhoitaja, joka tarjoaa lyhytaikaista nuorisopsykiatrista hoitoa ja konsultaatiota koulujen ja muiden viranomaisten työskentelyn tueksi (13–22-vuotiaat nuoret).

Sairaalan­tie 11, 42100 Jämsä
Osastonsihteerit palvelevat ma-to klo 8–15.30 ja pe klo 8–14
040 152 0055

Mielenterveyskeskus (yli 18-vuotiaat)

Soita ensin ENSILINJA 020 630 6025

Äkillisissä kriisitilanteissa hoitoon pääsee samana tai seuraavana arkipäivänä ilman lähetettä. Tällöin soitetään mielenterveyskeskuksen sihteerille, joka välittää tiedonpäivystävälle hoitajalle, joka on yhteydessä puhelimitse hoidon tarpeen arvioimiseksi.

Sihteerit 050 433 83 44

Sairaalantie 11, 42100 Jämsä
Mielenterveyskeskuksen toimistossa osastosihteerit
palvelevat ma-to klo 8–15.30 ja pe 8.00–14
050 433 8344

Jämsän seurakunta

Seurakuntatyön erityispalvelut
Kasvatuksen toimialan toimialajohtaja
Koskentie 30 C, 42100 Jämsä
040 805 0080

Diakoniatyö

Seurakuntatyön erityispalvelut
Palvelun toimialajohtaja
Koskentie 30 C, 42100 Jämsä
040 805 0037

3.4. Toimintamallit

3.4.1 Kuolemantapaukset

Oppilaan kuolema

Oppilaan kuolemasta ilmoittaa perheelle aina viranomainen, koulun edustaja voi olla mukana. Kuolemasta tiedon saanut henkilö välittää tiedon rehtorille, joka käynnistää tarvittavat toimet kriisiryhmän ja/tai asianomaisen luokan opettajan kanssa.

- suruliputus, aamunavaus, muistopöytä (kuva, kynttilä, muistikirja)
- tapahtuneesta keskustellaan luokissa rehtorin/opettajan tai oman koulun opiskeluhoitoryhmään kuuluvan työntekijän johdolla
- vanhemmille tiedotetaan, miten asiaa on käsitelty koulussa ja keihin vanhemmat voivat ottaa koulussa yhteyttä
- omaisia muistetaan
 - menehtyneen oppilaan tekemiä käsitöitä/ piirustuksia
 - henkilöstölle mahdollisuus ryhmäkeskusteluun tapahtuneesta
 - oppilaiden toipumista seurataan ja asia otetaan puheeksi myöhemminkin
 - luokkatila järjestellään menehtyneen muistoa kunnioittavasti
 - hautajaisiin osallistumista tuetaan

Henkilöstöön kuuluvan kuolema

- työaikana tapahtuneesta kuolemasta ilmoittaa lähiomaisella aina viranomainen, työnantajan edustaja voi olla mukana
- lähiesihenkilö sopii ensin työnjaon kriisiryhmän kanssa, kertoo tapahtuneesta ensin henkilöstölle, sitten asianosaisille ja koko yhteisölle

- henkilöstölle ja asianosaisille järjestetään mahdollisuus terveydenhuollon asiantuntijan vetämään läpikäyntikeskusteluun
- myös muille kuin asianosaisille varataan mahdollisuus keskusteluun
- suruliputus, aamunavaus, muistopöytä (kuva, kynttilä, muistikirja)
- omaisia muistetaan (kukat, adressi)
- osallistutaan hautajaisiin, mikäli omaiset sitä toivovat

Oppilaan lähiomaisen äkillinen kuolema

- rehtori neuvottelee kriisiryhmän/ oppilashuoltoryhmän kanssa
- tiedotetaan oppilaan opettajalle ja muulle kouluyhteisölle
- rehtori/opettaja kysyy oppilaalta/ perheeltä, mitä asiasta voi kertoa muulle luokalle (kannustetaan kertomaan) ja luokkaa valmistellaan ao. oppilaan palaamiseen kouluun
- voidaan tehdä yhteinen surunvalittelukortti
- oppilaalle kerrotaan etukäteen, mitä luokassa on keskusteltu
- opettaja järjestää omaisten muistamisen (esim. adressi, kukat kotiin oppilaalle osoitettuna)

3.4.2 Itsemurha tai sen uhka

Itsemurhauhkaus

- otetaan aina vakavasti
- keskustellaan asiasta kyseisen henkilön kanssa
- otetaan välittömästi yhteys huoltajaan, jos mahdollista
- henkilön turvallisuudesta huolehditaan olemalla hänen kanssaan
- ohjataan aina terveydenhuollon palveluiden piiriin
- ollaan välittömästi yhteydessä sosiaalipäivystykseen, ks. [Sosiaali- ja kriisipäivystys | Keski-Suomen hyvinvointialue](#) ja tehdään lisäksi lastensuojeluilmoitus

Itsemurhayritys

- soita 112
- itsemurhaa tai itsensä vahingoittanutta henkilöä ei saa jättää yksin
- ensiaputoimenpiteiden jälkeen viranomainen ottaa välittömästi alaikäisen kohdalla yhteyden huoltajaan
- ollaan yhteydessä sosiaalipäivystykseen ja tehdään lisäksi lastensuojeluilmoitus

Itsemurha

- toimitaan kuten kuolemantapauksissa

<https://www.jamsa.fi/palvelut/sosiaali-ja-terveys/ensiapu-ja-kriisipaivystys>

3.4.3 Onnettomuus- tai väkivaltatilanne

- ryhdy välittömiin ensiapu- ja hälytystoimiin kriisi/ turvallisuussuunnitelman mukaisesti
- tieto lähiesihenkilölle, henkilöstölle, kriisiryhmälle
- huolehdi tilanteessa olevat turvaan, huolehdi erityisesti silminnäkijöistä
- turvallisuuden tunne, rauhallisuus
- varmista, että alaikäisten kanssa on aina joku aikuinen ja ettei heitä päästetä kotiin ennen kuin tilanne on rauhoittunut ja nuorimpien kohdalla tiedetään, että kotona odottaa joku
- tarvittaessa saattaja
- ilmoita huoltajille sovitulla tavalla mahdollisimman pian
- keskustelut henkilökunnan/kriisityöntekijöiden johdolla – läpikäyntikeskustelut henkilöstön kanssa
- yhteistyö alaikäisten huoltajien ja/tai sosiaalipäivystyksen kanssa – tarvittaessa asiaa käsitteleviä vanhempainiltoja/ tilaisuuksia

Akuutti fyysinen väkivaltatilanne

- pysy rauhallisena
- käske lopettamaan väkivalta ja pyri estämään väkivallan jatkuminen
- ohjaa muut henkilöt turvaan, huolehdi silminnäkijöistä
- hae mahdollisuuksien mukaan apua muilta työntekijöiltä ja varmista, että alaikäisten tueksi jää joku aikuinen
- kutsu poliisi hätänumerosta 112. Rikosilmoitus
- tieto esihenkilölle, kriisiryhmälle ja henkilöstölle
- kriisiviestintä esimiehen kautta
- väkivaltatilanteen jälkeen järjestetään fyysinen ensiapu (terveydenhoitaja, terveyskeskus tai sairaala). Tarvittaessa saattaja mukaan
- yhteydenotto puhelimitse alaikäisten huoltajiin. Pyydä, että he hakevat alaikäisen kotiin. Alaikäistä ei tulisi päästää kotiin ennen kuin tilanne on rauhoittunut
- sovitaan kriisiavun järjestämisestä (keskustelut luokissa henkilökunnan/kriisityöntekijöiden/opiskeluhuollon ammattilaisten johdolla ja purkukeskustelut henkilöstön kanssa)
- yhteistyö huoltajien kanssa (asian käsittely esim. vanhempainillassa)

Koulussa, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa, varhaiskasvatuksessa ja elämänlaatu- tai vapaa-aikapalveluissa ilmoitusvelvollisuus suoraan poliisille, kun työtehtävässä tietoon tulleiden seikkojen perusteella on syytä epäillä alle 18-vuotiaaseen **lapsen kohdistunutta väkivaltarikosta** (pahoinpitely ja törkeä

pahoinpitely). Poliisi tiedottaa huoltajaa. Tapauksissa lastensuojelun tarve tulee arvioida viivytyksettä, joten ilmoitusvelvollisilla tahoilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Ilmoitus tehdään ensisijaisesti lapsen **asuinkunnan** sosiaalitoimistoon.

3.4.4 Seksuaalisen hyväksikäytön epäily

Koulussa, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa, varhaiskasvatuksessa ja elämänlaatu- tai vapaa-aikapalveluissa ilmoitusvelvollisuus **suoraan poliisille**, kun työtehtävässä tietoon tulleiden seikkojen perusteella on syytä epäillä alle 18-vuotiaaseen **lapsen kohdistunutta seksuaalirikosta** (raiskaus tai lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö). Poliisi tiedottaa huoltajaa. Tapauksissa lastensuojelun tarve tulee arvioida viivytyksettä, joten ilmoitusvelvollisilla tahoilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Ilmoitus tehdään ensisijaisesti lapsen **asuinkunnan** sosiaalitoimistoon.

Lisätietoa:

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

3.5. Mistä toimijoita – milloin ei pidä itse toimia?

Joskus onnettomuus voi olla sen luontoinen, että työyksikön omien asiantuntijoiden on syytä väistyä tehtävistä heti, kun mahdollista. Ammattiapua on viisasta käyttää tarvittaessa ja säästää yksikön ammattilaisten voimavaroja heidän perustehtävänsä varten. Paikallisen kriisivalmiuden avun hyödyntäminen voi olla välttämätöntä myös silloin, kun yksikköä kohdannut kriisi koskettaa työntekijän henkilökohtaista elämää.

Tarvittaessa Jämsän sivistystoimen eri yksiköiden kriisir ryhmään kuuluvat henkilöt siirtyvät toiseen toimipisteeseen ja auttavat äkillisestä kriisitilanteesta selviytymisessä.

Tehostetun nuorisotyön toimintamalli: [Nuorisotyö \(peda.net\)](https://peda.net)

Keski-Suomen hyvinvointialue vastaa Jämsän kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluista, Sosiaali- ja kriisipäivystys p. 014 266 0149: [Hätätilanteet ja päivystys | Keski-Suomen hyvinvointialue \(hyvak.fi\)](https://keski-suomen-hyvinvointialue.fi/hyvak)

Kriisikeskus Mobile <https://kriisikeskusmobile.fi/yhteystiedot/>

Suuronnettomuustilanteissa apua on saatavilla **SPR:n valmiustyöstä ja Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksestä**.

<https://www.punainenristi.fi/tyomme/valmiustyö-kotimaassa/nopeaa-apua-eri-tilanteissa/>
<https://www.punainenristi.fi/yhteystiedot/> (valmiuden yksikkö)

Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys on Sosiaali- ja terveysministeriön nimeämä valtakunnallinen psykososiaalisen tuen palveluntuottaja suuronnettomuustilanteissa. Ympäri vuorokautinen valmius. Psykkinen ensiapu ja kiireellinen sosiaalityö.

3.6. Viestintä ja tiedottaminen

Kriisitilanteissa on ehdottomasti noudatettava kriisisuunnitelmaan kirjattuja, sovittuja viestintäohjeita. Viestinnän on oltava selkeää ja faktoihin perustavaa. Viestinnässä tulee myös huomioida uhrien ja koulun toimijoiden suojaaminen.

Lähiesihenkilö vastaa sisäisestä ja ulkoisesta tiedottamisesta yksikössä tapahtuneesta kriisitilanteesta joko itse tai määräten tehtävän toiselle henkilölle. Esihenkilö vastaa, että tieto tavoittaa henkilöstön ja asianosaiset, joita kriisi koskettaa. Kriisiviestintä on tehostettua viestintää äkillisissä poikkeustilanteissa.

Mediakynnyksen ylittävissä kriisitilanteissa ainoastaan esihenkilö antaa tietoja kriisistä medialle yhteisön /laitoksen puolesta. Median yhteydenottopyynnöt ohjataan esihenkilölle. Useampaa yksikköä koskevassa kriisissä tiedottamisvastuu siirtyy toimialajohtajalle tai hänen määräämälleen henkilölle.

Kriisitilanteen aikana henkilökunnalla on oikeus saada tietoa kriisitilanteesta ja velvollisuus pitää itsensä ajan tasalla. Koulut tiedottavat kriiseistä ensisijaisesti Wilman kautta.

Kaupungin kriisitilanteiden ja poikkeusolojen viestintäsuunnitelman mukaisesti kaupungin sisäisen tiedonkulun hoitaminen on olennainen osa kriisinhallintaa ja ensiarvoisen tärkeää. Laitoksen esihenkilön vastuulla on tiedottaa asiasta tulosaluejohtajaa ja toimialajohtajaa. Kriisin luonteesta johtuen, tulosaluejohtaja ja / toimialajohtaja antaa ohjeita ja määräyksiä tiedottamisesta, esim. sen keskittämisestä.

Tiedottamisen vastuu jakautuu kaupungin kriisitilanteiden ja poikkeusolojen viestintäsuunnitelman mukaisesti.

Jämsän kaupungin kriisitilanteiden ja poikkeusolojen viestintäsuunnitelma löytyy Intrasta, Meidän Jämsän alta.

3 KRIISIVALMIUDEN VAHVISTAMINEN JA YLLÄPITÄMINEN

Kriisisuunnitelma on asiakirja, jota täydennetään tarpeiden mukaan. Suunnitelma tarkistetaan lukuvuosittain. Turvallisuuspäällikkö yhdessä esihenkilön kanssa vastaa kriisivalmiuden harjoittelusta yksiköissä muiden turvallisuusharjoitusten yhteydessä.

Esihenkilö vastaa, että henkilökunta perehdytetään kriisisuunnitelmaan aina lukuvuoden alkaessa.

4 KRIISISUUNNITELMAN PÄIVITTÄMINEN

Kriisisuunnitelman yleisestä päivittämisestä vastaa Jämsän kaupungin sivistystoimialan kriisityöryhmä tai sen valtuuttamana opiskeluhuollon ohjausryhmä. Koulukohtaiset opiskeluhoitoryhmät huolehtivat, että kriisien hoitamiseen tarvittavien yhteistyötahojen puhelinnumerot yms. yhteystiedot tarkistetaan säännöllisesti aina lukuvuoden alkaessa.

5 LÄHTEITÄ

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kriiseihin-varautuminen>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psykososiaalisen-tuen-jarjestaminen>